

Göbeklitepe (Şanlıurfa)

İNSANLIĞIN İLK İZLERİ

- ❑ Yazıdan önceki dönemin aydınlatılabilmesi için en önemli unsur arkeolojik araştırmalardır.
- ❑ Günümüzden yaklaşık 2,5 milyon yıl önce Dünya, buzullarla kaplı olduğu için insan yaşamına uygun değildir.
- ❑ Buzulların yavaş yavaş erimeye başlamasıyla birlikte özellikle kuzey yarım kürenin bazı alanlarında ılıman iklim kuşakları oluşmuş, doğal çevre insan yaşamına uygun hâle gelmiş ve ilk yerleşme ile ilgili hareketlilikler bu kuşakta görülmeye başlanmıştır.
- ❑ 12 bin yıl önce Anadolu'nun güneydoğusunda ve Mezopotamya'da Bereketli Hilal olarak da adlandırılan bu coğrafyada iklim giderek insan yaşamına uygun hâle gelmiş ve bu bölgede nüfus artmaya başlamıştır.

**Ben çocuklar gibi sevdim devler
gibi ıstırap çektim.**

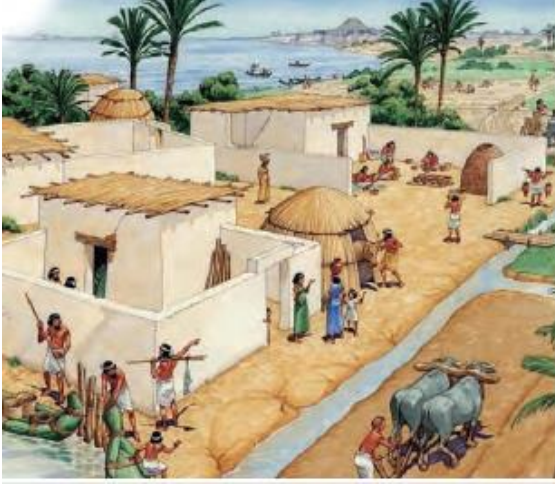
Attila İlhan

Yazının İcadından Önce İnsan

- ☞ **Avcılık ve besin toplayıcılığı**
- Yerleşik yaşam ve tarımsal üretim**
- Emmer**
- Tahılın ana vatanı Anadolu**
- Megaron / Baklatepe höyükleri**
- Kabataşlar, obsidyen ve kemikler**

- ❑ Yazının icadından önceki dönemde insanın hayat tarzı **avcılık ve besin toplayıcılığı** şeklinde tüketici, yabani tahılları ıslah ederek kendi kontrolünde planlı bir tarımsal faaliyete başlaması ile üretici hale gelmiştir.
- ❑ **Yerleşik yaşam ve tarımsal üretim** sonucunda daha kolay beslenme yollarının öğrenilmesi, nüfus artışına yol açmıştır.
- ❑ Anadolu'daki birçok yerleşim bölgesinde yapılan kazı çalışmaları sonucunda MÖ 9.000'lerden itibaren üreticiliğin başladığı görülmektedir.
- ❑ Çayönü Höyüğü (Diyarbakır) ve Cafer Höyük (Malatya) yerleşkelerinde dünyanın en eski buğday türlerinden birisi olan **"Emmer"** evcil buğdayının bulunması buna örnektir.
- ❑ MÖ 8.500'lerde Urfa ve Diyarbakır çevresinde buğday tarımının başlamış olması, **tahılın ana vatanının Anadolu** olduğunu ortaya koymaktadır.
- ❑ Yazıdan önceki dönemde insanlar, mağara ve kaya sığınakları içinde küçük gruplar hâlinde, tarımla birlikte kulübe şeklindeki barınaklarda yaşamaya başlamıştır.
- ❑ **"Megaron"** tipi evler İzmir'deki Limantepe ve **Baklatepe höyüklerinde** görülür.
- ❑ İlk insanlar, kullandığı araç-gereçlerini **Kabataşlardan, obsidyen ve kemikler**, toprak kullanımı ile pişirilmiş topraktan, zamanla araç-gereç teknolojisi gelişmesi ile mikrolit adı verilen malzemelerden ve son olarak ta madenlerden yapmaya başladılar.

Avcılık-Toplayıcılıktan Üreticiliğe

Yerleşik hayata geçen insanlar (temsili)

- ❑ 14 bin yıl önce buzulların erimesi ve havaların ısınmasıyla insanlık tarihinde yeni bir döneme geçildi.
- ❑ Bilgi birikimi ile mağaralardan çıkarak açık alanlara yaptıkları kulübelere yerleştiler.
- ❑ Deneme yanılma ile buğday, arpa, mercimek gibi doğada kendiliğinden yetişen yabancı tahılları ıslah ederek ziraata başladılar.
- ❑ Sığır, koyun, keçi gibi hayvanları evcilleştirerek onların etinden, sütünden ve derisinden yararlandılar.
- ❑ Ekip biçtikleri tarlaların yakınında ilk köy yerleşmelerini kurdular.
- ❑ Kilden yaptıkları kapları fırınlarda pişirip, sertleştirerek seramik sanatını başlattılar.
- ❑ Tarımın ve hayvancılığın keşfiyle birlikte insanlar avcı-toplayıcı göçebelikten üretime dayalı yerleşik hayata geçmeye başladılar.
- ❑ Takas denilen ürün değişimi yöntemini de ilk kez bu dönemde kullandılar.
- ❑ Diğer yandan tekerleği icat ederek ağır yüklerin taşınmasını kolaylaştırdılar.
- ❑ Böylece ticaretin ve toplumlar arası kültürel etkileşimin hızlanmasını sağladılar.

İlk Yerleşmeler

- ❑ Yerleşik yaşama ve medeniyete ait ilk yerleşim merkezleri yazıdan önceki dönemde görülmektedir.
- ❑ Anadolu'da Göbeklitepe, Çatalhöyük ve Çayönü gibi yerleşim yerleri bu dönemi aydınlatan önemli yaşam bölgeleridir.

☞ **Diyarbakır / Çayönü** → İlk Köy yerleşmesi

Konya / Çatalhöyük → İlk şehir yerleşmesi

Şanlı Urfa / Göbeklitepe → İlk anıtsal mezar

Çayönü:

- ✓ Anadolu' da bulunan Diyarbakır'ın Ergani ilçesi sınırlarındaki Çayönü'de önemli bir merkezdir.
- ✓ **Dünyadaki Yakın Doğu'daki ilk köy yerleşmesidir.**

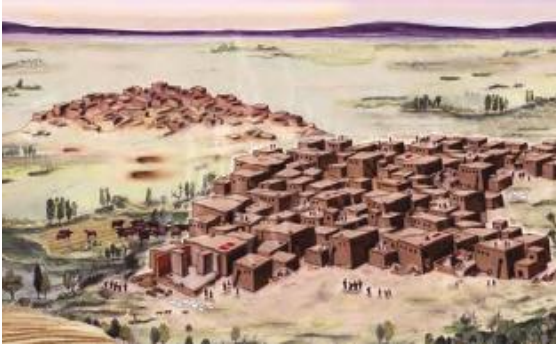
Çayönü kalıntılarının bir görünüşü

Kadınlara karşı saygılı olmak her erkeğin vazifesidir.

Moliere

Çatalhöyük

- ✓ Anadolu'da yazıdan önceki dönemi en iyi yansıtan yerleşim alanlarından bir diğeri ise
- ✓ Konya'nın Çumra ilçesi yakınlarında bulunan Çatalhöyük yerleşkesidir.
- ✓ Köy yaşamından kentsel hayata geçişin önemli bir kanıtıdır.
- ✓ **Dünyadaki ilk şehir yerleşmesidir.**
- ✓ **Çatalhöyük, günümüzde "UNESCO Dünya Mirası" listesinde olan önemli bir yerdir.**

Konya / Çatalhöyük (temsil)

Höyük

Tarih boyunca yıkılan kentlerin kalıntıları üzerine yenileri inşa edildiğinden yerleşmelerin kurulduğu arazilerde zamanla tepelikler oluşmuştur.

Hafif eğimli bu yükseltilere

- ✓ Ülkemizde "**Höyük**"
- ✓ Yunanistan'da "**magula**"
- ✓ Orta Doğu ülkelerinde "**tell**"
- ✓ İran'da "**teppe**" denir.

Altın ateşte, cesur insanlar felakette anlaşılır.

Moliere

Çatalhöyük buluntularının sergilendiği Konya Arkeoloji Müzesinden bir görünüş

Göbeklitepe:

- ✓ Şanlıurfa kent merkezinin 18 km kuzeydoğusunda, Örencik köyü yakınlarındadır.
- ✓ Göbeklitepe Günümüze kadar keşfedilen en erken tarihli dinî mimaridir
- ✓ **Dünyadaki ilk anıtsal mezarıdır.**
- ✓ **UNESCO Dünya Mirası listesine alınmıştır.**

Göbeklitepe kazılarında bir görünüş

İçinizdeki çocuk yaşıyorsa, yaşlanmıyorsunuz demektir.

La Edri

Tarih Öncesinde Sözlü Kültür

- Yazının icadından önceki dönemlerde insanlar yaşadıkları olayların, bilgi birikimleri ve tecrübelerinin yanı sıra mitlerini ve efsanelerini de sözlü biçimde kuşaktan kuşağa aktarmışlardır.
- Anlatıcının hayal gücünden beslenerek zaman içinde değişip zenginleşen bu sözlü kültür öğelerinin en eskilerinden biri de *Altay Türklerine ait "Yaratılış Efsanesi"*dir.

Tarih Öncesi Dönemlendirme

- Yazının icadından önceki dönem olan tarih öncesi devirler sınıflandırılırken insanların kullanmış oldukları araç-gereç ve madenlerden yola çıkılmıştır.
- En uzun devir** *Paleolitik Devirdir.*
- Ateş Mezolitik Devirde** kontrol altına alındı.
- Üretim, Tarım ve ilk köy yerleşimleri Neolitik dönemde ortaya çıkmıştır
- İlk kullanılan maden bakırdır
- Bakır devrine Kalkolitik yani Bakırtaş devri de denir
- Demir devrinin sonunda Yazının bulunmasıyla Tarih öncesi dönem sona erer
- Konya, Akşehir Dursunlu fosil yatakları,** Anadolu'da insan varlığına ilişkin kalıntıların ele geçirildiği en eski buluntu yeridir
- İstanbul, Yarımburgaz Mağarası'na** günümüzden 270 bin-390 bin yıl önce ilk insanların yerleştiği tespit edilmiştir.
- Antalya, Karain Mağarası** Anadolu'da insana dair en eski kemik kalıntılarını barındırması açısından çok önemlidir.

- Tarih öncesi Çağlar, Taş Devri ve Maden Devri adlandırılmıştır.
- MÖ 3500 Yazının icadıyla birlikte tarihî devirler başlamıştır.
- Dönemlendirmede üretim ve yerleşme biçimiyle yaşam koşulları etkili olmuştur.
- Tarih öncesi devirlerin, başlangıç ve bitiş zamanları bölgelere göre farklılıklar gösterir.

TARİH ÖNCESİ DEVİRLER

TARİHİ DEVİRLER

Taş Devri

Maden Devri

Eski Kabataş Devri

Bakır Devri

Paleolitik
MÖ 2.5 Mil 16 Bin

Kalkolitik
MÖ 5800 - 3400

Yontma taş Devri

Tunç Devri

Mezolitik
MÖ 16 Bin - 9 Bin

Kalkolitik
MÖ 3400 - 1200

Cilalı taş Devri

Demir Devri

Neolitik
MÖ 8500 - 5800

Kalkolitik
MÖ XIII. YY - 330

TÖ

Günümüz

- Günlük hayatlarında gördükleri veya yaşadıkları olayları mağara duvarlarına çizerek hayat tarzlarına ilişkin bilgilerin günümüze kadar ulaşmasını sağladılar.

- ❑ Eski Taş Çağı olarak adlandırılan bu döneme ait insan barınaklarının en tanınmışları,

İspanya'daki **Altamira** ve

Fransa'daki **Lascaux (Laskouks) Mağaraları**dır.

Lascaux Mağarası'ndaki duvar resimleri (Fransa)

- ❑ Bu mağaraların duvarları öküz, at, geyik, dağ keçisi ve bizon gibi hayvanların resimleriyle kaplıdır.
- ❑ Yurdumuzda ise Küçükçekmece Gölü (İstanbul) yakınındaki **Yarımburgaz Mağarası** Anadolu'nun bilinen en eski yerleşmesidir.

Yarımburgaz Mağarası (Küçükçekmece / İstanbul)

Savaşı zenginler çıkarır, yoksullar ölür.

Jean Paul Sartre

YAZININ GELİŞİMİ

☞ Ziggurat

Piktografik yazı

İlk yazılı kil tablet / Uruk

- ❑ İlk Çağ'da Mezopotamya'daki dinî inanışlar etkisiyle Sümerler, mabet (Ziggurat) ekonomisinin zorunluluğu ile sembol yazısını (piktograf) icat etti.
- ❑ Sümerlerin kullandığı ilk yazılı kil tablet örneklerine Uruk kentinde rastlanmıştır.
- ❑ İşaretler çiviye benzetildiği için bu yazıya "çivi yazısı" denmiştir

✓ Sümerlerde, okullara "Tablet Evi" adı verilmekteydi.

✓ Okuma yazma öğrenmek isteyen öğrenciler bu okulda kil parçaları üzerine aynı heceleri tekrar tekrar yazarak yazı yazmayı öğrenmeye çalışırdı.

✓ Sümerler, öğretmene tablet evinin babası, öğrenciye ise tablet evinin oğlu demiş ve okulu bir aile ocağı gibi kabul etmiştir

Yazılı Kültürün Başlaması

☞ Yazının İcadı

Hiyeroglif yazı / Papirüs

Fenike alfabesi

Latin alfabesi

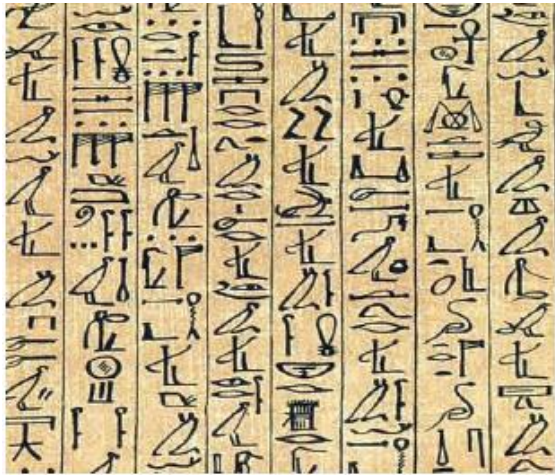
Parşömen

- ❑ Yazının icadı, tarihî devirlerin başlangıcıdır
- ❑ Sümerlerden sonra çivi yazısı Akad, Babil,Asur, Hitit ve Urartu gibi medeniyetler tarafından geliştirilmiştir.

Sümer çivi yazısı / Piktografik Yazı

- ❑ Hiyeroglif yazısını kullanan Mısırlılar, papirüs ve fırça gibi araçlar kullanmıştır.
- ❑ Mısır yazısı,24 sessiz harften oluşan Fenike alfabesine model olmuştur.

Üzerinde hiyeroglif yazı bulunan bir papirüs

- ❑ Bu alfabeden Sami, sonrasında da Latin alfabesi geliştirilmiştir.
- ❑ İlk kez Bergama'da hayvan derisinden üretilen parşömenler birleştirilerek kitap hâline getirilmiştir.
- ❑ Çin medeniyeti ise parşömeden daha ucuza mal olan tekstilden yapılan kâğıdı üretmiştir

KADİM DÜNYADA BİLİMLER

☞ **Astronomi / Mezopotamya**

Ziggurat

Strabon / Coğrafya

- ❑ Bilim, insanlığın ortak ürünüdür ve kökleri ilk insanlara kadar uzanır.
- ❑ Tarihî süreç içinde Mısır, Yunan, Çin, Hint, İran, Arap ve Türk gibi milletlerden bilim insanlarının çalışmaları, medeniyetin gelişmesine katkı sağlamıştır.
- ❑ İlk insanlar, doğa ile ilişkisinde basit teknik becerileri kullanmıştır.
- ❑ Gökyüzü olaylarının izlenmesi, kaydedilmesi ve yorumlanması; günümüz modern astronomi bilimine temel oluşturmuştur.

Geçmişte insanlar yıldızları ve uzayı çıplak gözle, yerden izliyorlardı

Günümüzde uzay araştırmaları, haberleşme ve televizyon yayıncılığı gibi işler uydularla yapılıyor.

- ❑ Büyük İskender Coğrafya bilimine büyük katkılarda bulundu.
- ❑ İskender, Asya seferi sırasında coğrafyacıları yanından ayırmadı.
- ❑ Mısır'da kurmuş olduğu
- ❑ İskenderiye Kütüphanesinde görev yapan Eratosthenes (Eratostenes) Dünya'nın yuvarlaklığına inanan ve yaptığı deneylerle Dünya'nın çevresini bugünkü değerine yakın olarak hesaplayan bir bilim insanıydı.
- ❑ Eratosthenes "Yeryüzünün Tasviri" anlamına gelen "Geography" adlı eserinde coğrafya terimini ilk kez kullanarak coğrafya biliminin kurucusu oldu.

Eratosthenes (temsili)

- ❑ Modern astronomideki matematiksel dayanaklar ilk defa Mezopotamya'da kullanılmıştır.
- ❑ Mezopotamya uygarlıkları, ziggurat adı verilen tapınaklarda gözlem yaparak gök biliminde bilimsel gözlem yöntemini keşfetmiş ve bilgileri tabloşturmuşlardır.
- ❑ Ay ve Güneş tutulmalarını hesaplayan Amasya'da yaşamış ve coğrafya konusunda çalışmış **Strabon (Sitreynin)**, Anadolu ve çevresinde yaptığı geziler sonucunda on yedi bölümden oluşan "**Coğrafya**" isimli eseri yazmıştır.

Tıp ilmi ki beyte sığdırılmıştır. Ve söylemenin güzeli de kısa söylenmesindedir.

İbn-i Sina

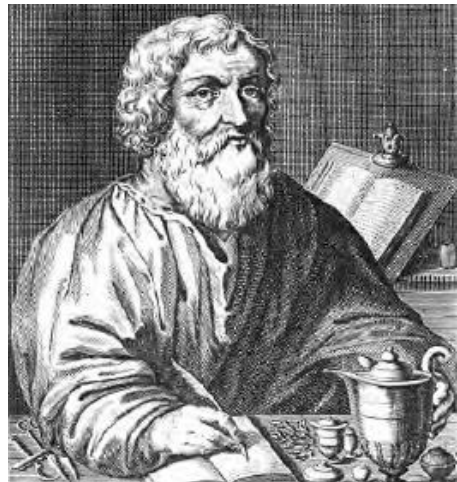

Amasya'da bulunan Strabon heykeli

Strabon'un çizdiği dünya haritası

- ❑ Hastaların tedavisi ise Sağlık Tanrısı Asklepios adına kurulan tapınaklarda yapıldı.
- ❑ Bilimsel tıbbın kurucusu olarak kabul edilen Hipokrat (MÖ 460-337) da bu uygarlığın sınırları içinde doğdu.
- ❑ **Hipokrat**, hastalıkların doğuştan güçlerin kötülüklerinden değil fiziki nedenlerden kaynaklandığını ileri sürerek tıp tarihinde yeni bir dönemin kapısını açtı.

Hipokrat (Temsil)

İLK ÇAĞ MEDENİYETLERİ

İran Medeniyeti

Medler / Persler

Kiros

Lidya / Anadolu Hâkimiyeti

Satraplık / Satrap

İlk İstihbarat teşkilatı

Kralın Gözü - Kralın Kulağı

- İran'da kurulmuştur.
- Medler ve Persler** en önemli devletlerdir.
- Pers Kralı Kiros** Medleri yıktı.
- 543'te **Lidya ülkesini aldı**.
- Anadolu'ya hâkim oldu.
- Bu hâkimiyete **İskender son verdi**.
- Satraplık (Eyalet)** uygulamasını Anadolu'da uygulamışlardır.
- Her Satraplığın başına **Satrap** atandı
- Gelişmiş bir **Posta teşkilatı** kurdular
- Sardes'ten başlayıp başkentleri Sus'a kadar uzanan **Kral yolunu** yaptılar.

- ✓ Persler tarihteki **ilk istihbarat teşkilatını** kurdular.
- ✓ **Kralın gözü** ve **Kralın kulağı** yani birbirlerini takip ettiren (*İspiyonlatan*) ve kontrol ettiren sistem geliştirdiler.

Hint Medeniyeti

- ☞ **Sosyal sınıflaşma**
- Brahmanizm / Budizm**
- Sıfır**

- ❑ Hint yarımadasında gelişmiştir.
- ❑ İklim ve yer şekillerinin etkisi ile sık sık istilalara uğramıştır.

Hindistan'da halk sosyal sınıflara ayrılmıştır.

- ✓ Brahmanlar
- ✓ Kşatriyalar
- ✓ Vaysiyalar
- ✓ Südralar
- ✓ Paryalar

- ❑ Brahmanizm ve Budizm burada doğmuştur.
- ❑ Matematikte Sıfırı ilk kez kullanmışlardır ancak bir sayı olarak kabul etmemişlerdir

Ne iş yaparsın sen dedi. Hamalım dedim. Nasıl yani dedi. Elimden tutmasını bilenin, yüreğini taşırım dedim

Sunay Akın

Çin Medeniyeti

- ☞ **Barut, Pusula, Kağıt, Matbaa**
- Masaj - Akupunktur**

- ❑ **Pusula, barut, kâğıt, Matbaa** ilk kez Çin'de geliştirilmiştir.
- ❑ **Yazıları** resim yazısıdır.
- ❑ **Ordu yönetiminde** Türkleri örnek almışlardır.
- ❑ Dini bakımdan **Konfüçyüz** ve **Lao-çe** önemlidir.
- ❑ **Budizm** yaygındır.
- ❑ Gelir kaynakları Tarım ve ticarettir.
- ❑ Güneş lekeleri konusunda bilgi vermişlerdir
- ❑ **Tıpta Masaj** ve **Akupunktur** kullanmışlardır

MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ

- ❑ Fırat ve Dicle nehirlerinin arasındaki bölgede kurulmuşlardır.
- ❑ Mezopotamya iki nehir arası demektir.
- ❑ Bölgenin, Aşağı Mezopotamya ve Yukarı Mezopotamya olarak adlandırılmasında nehirlerin akış yönü etkilidir.

Bereketli (Verimli) Hilal

Sümerler (M.Ö 4000-2350)

Sümerlere ait çivi yazılı konik mühürler

Site şehir devletleri

Ensi – Patasi

Lugal – Lugal Kalma

Politeist yapı

Ziggurat

Piktografik Yazı

İlk yazılı kanunlar

Sözlü edebiyat

Politeist yapı

Pi (π)

- Başkentleri yoktur.
- Güney Mezopotamya'ya yerleşmişlerdir.
- İlk site devletlerini (Lagaş, Ur, Uruk, Eridu, Nipur, Kaş, Umma) kurdular. (**Şehir Devleti halinde yaşadılar**)
- Sitelerin başında **ensi** ya da **patasi** adı verilen rahip-krallar bulunmaktaydı.
- Bir şehir bir başka şehir devletini ele geçirirse **Lugal**, bütün şehirleri ele geçirirse **Lugal Kalma** (Büyük Adam) unvanını alırdı.

- Şehirler bir tapınak etrafına kümelenerek kurulmuştur.
- Çok tanrı (**politeist**) anlayışı vardır.
- Sümer tapınaklarında **Ziggurat** denir. Kerpiçten yapıldığı için günümüze kadar ulaşamadı)
- İlk yazıyı** bulmuşlardı. (M.Ö 3500) (Çivi yazısı / Piktografik Yazı)
- İlk yazılı kanunları** oluşturmuşlardır. Sümer Kralı Urkagina, MÖ 2375'te tarihte bilinen ilk yazılı kanunları çıkarmıştır.

Urkagina Kanunları, kilden yapılmış koniler üzerine çivi yazısı ile yazılmıştır.

- Sözlü edebiyat** gelişmiştir.
- Gılgamış Destanı, Yaratılış Manzumesi, Tufan** hikâyesi önemlidir.
- İlk defa tekerleği** icat ettiler.
- Aritmetik ve Astronomide ilerlediler.
- Pi (π)** sayısını hesapladılar.
- Sabanı** bulmuşlardır.
- İthalat ve ihracatı başlatmışlardır.
- Takas usulü vardır.
- Ahret inançları yoktur.**
- Mezarlarına eşya koymadılar.
- Mimaride kerpiç kullanmışlardır.
- Bu nedenle Zigguratlar günümüze ulaşamadı.**

Babiller (M. Ö. 1800-478)

Babil

Asma Bahçeleri / Babil Kulesi

- Başkent Babil
- Mezopotamya'ya Arabistandan gelmişlerdir. Amurlular tarafından kurulmuştur.
- Hukukları gelişmiştir.
- Sümer kanunlarını derlemiş olan **Hammurabi** kendi adı ile bilinen çağın en tutarlı ve **sert** gelişmiş kanunlarını yapmıştır.
- Mimariide gelişmişlerdir. Asma bahçeleri ve Babil kulesi meşhurdur

Babil Kulesi (Pieter Bruegel)

Güzel hayat isteyen güzel insan
biriktirsin.

Cemal Süreyya

Asurlular (MÖ 2000-609)

Ninova

Kaniş (Kültepe)

Kara ticaret kolonileri

Karum

- Başkent **Ninova**
- Yukarı Mezopotamya'da kurulmuştur
- Ticaret faaliyetleriyle Asurlular, Sümerlerden öğrendikleri yazıyı Anadolu'ya getirmiş ve burada tarih çağlarının başlamasını sağlamışlardır
- Başta Kayseri'deki **Kaniş (Kültepe)** olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde pazarlar kurmuştur.
- Kara ticaret kolonileri** kurmuşlardır
- İlk atlı birlik oluşturmuşlardır.
- "**Karum**" denilen ticaret pazarları kurdular. Yazıyı Anadolu'ya getirerek Anadolu'da Tarih Öncesi devirlerin sona ermesinde etkili oldular.

Yunan Medeniyeti

Cumhuriyet ve Demokrasi

Botanik ve Zooloji

Thales – Pisagor

Polis

Olimpus Dağı

Deniz Koloniciliği

- Yunan kentlerinde yapılan seçimler, **cumhuriyet ve demokrasinin** ilk izleri kabul edilir.
- Botanik ve zooloji** alanlarının temellerini atmışlardır
- Thales (Tales) ve Pythagoras (Pisagor);** matematik, astronomi ve felsefe alanında önemli çalışmalar yapmışlardır.
- Şehir Devletlerine **Polis** adı verilmiştir.
- Tanrılarını insan şeklinde düşünmüşlerdir. **Olimpus Dağında** onlar adına yarışmalar düzenlediler. Bu durum Eski Yunan'da kültür birliğinin oluşmasını sağladı.
- Eski Yunan dağlık bir bölge olduğu için daha çok **deniz koloniciliği** ile uğraştılar.

ANADOLU MEDENİYETLERİ

Hititler

Hattuşuş

Pankuş

Baş Komutan, Baş Rahip ve Baş Yargıçtır.

Tavananna

Medeni Hukuk

Anal

Kadeş Antlaşması

- Başkent **Hattuşuş**
- Pankuş** adında bir meclis oluşturmuştur.
- Krallar, **Baş Komutan, Baş Rahip ve Baş Yargıçtır.**

- Hititlerde **Tavananna** denilen kraliçe yönetimde söz sahibi olmuştur.
- Mezopotamya Kanunlarından etkilenen Hitit Kanunları; evlenme, boşanma, nikâh, nişan gibi aileyle ilgili hususlara yer verilmiştir. (**Medeni Hukuk**)

Hititlerin sembolü olan güneş kursu
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara)

- Anal** denilen yıllıklar tutmuşlardır.
- Yukarı Mezopotamya için Mısır ile 16 yıl savaştılar. (MÖ 1296-1280) Savaş sonunda dünyanın ilk yazılı antlaşması olan **Kadeş Antlaşmasını** MÖ 1280) imzaladılar.

Lidyalılar

Sardes

Para

Paralı askerler

Medlerle savaş

Persler

- Başkentleri **Sardes**
- İnsanlık tarihinde ilk kez madeni **parayı** (sikke) basmışlardır.
- Tarım ve ticaretle uğraştılar.
- Kral yolu** sayesinde zenginleştiler

- Orduları **paralı askerlerden** oluştu.
- Medlerle yaptıkları savaşta** güneş tutulması nedeni ile büyük bir tehlikeden kurtuldular.
- Persler tarafından yıkıldılar.

Frigler

Tapates

Tarıma önem

Flütü

İlk Fabl

- Özellikle tarım alanında ve dokumacılıkta gelişmişlerdir.
- Tapates** adı verilen halı ve kilimleri dokumuşlardır.
- Öküz öldürmenin ve Saban kırmanın cezası** ölümdür. **Tarıma önem verdiler.**
- Flütü** ilk icat eden uygarlıktır.
- İlk Fabl** örnekleri görülür.

Urartular

Tuşba

Taş işçiliği

Su kanalları

Mezar odaları

- Başkentleri **Tuşba** 'dır.
- Taş işçiliğinde** gelişmiştir.
- Van Kalesi'nin yanında **su kanalları**, su bentleri (Tarımla uğraştıklarının kanıtı) ve **mezar odaları** (Ahiret inançları olduğunun kanıtı) inşa etmiştir.
- Maden işleme sanatında ilerleme kaydetmiştir.
- Persler tarafından yıkılmıştır.

Urartular döneminden kalma Van Kalesi'nden bir görünüş

MISIR MEDENİYETİ

Nil Nehri

Özgün bir medeniyet

Aşağı-yukarı

Nom / Nomus

Papirüs

Hiyeroglif

Mumyacılık

Piramitler

Kadeş Antlaşması

Güneş Takvimi

Gize'deki piramitler (**Keops, kefren, Mikarinos**)

- Nil Nehri** ve havzasında gelişmiştir.
- Coğrafi yapısı sebebi ile dışardan etkilenmemişlerdir. **Özgün bir medeniyet** merkezidir.
- İstilalara kapalıdır.
- Nil'in akışına göre **aşağı-yukarı** adı ile ayrılır
- Nom** adı verilen şehir devletleri kurulmuşlardır. Başlarında **Nomus (Vali)** bulunmuştur.
- Papirüs** adı verilen kağıt yapmışlardır.
- Resim yazısı kullanmışlardır. (**Hiyeroglif**)
- Ölümden sonraki hayata inanırlardı. Bu inanç **mumyacılığı** geliştirmiştir.
- Kralları için **piramitler** yapmışlardır.
- Tarihinin ilk yazılı anlaşmasını (**Kadeş**) Hititlerle yapmışlardır
- Güneş takvimini** bulmuşlardır. Nil'in taşmasının büyük etkisi vardır. Yunan ve Romalılar Kullanmıştır.
- Geometri ve matematik gelişmiştir.

Kelebek ayları değil anları sayar ve yeterince de vakti vardır.

Tagore

DOĞU AKDENİZ MEDENİYETİ

Fenikeliler

☞ Başkent yok / Şehir devletleri

Coğrafi durumları

İlk denizci kavim

İlk alfabe

Camcılık

Gemicilik ve tersanecilik

Deniz Koloniciliği

Kartaca Savaşları

- Başkentleri** yoktur. **Şehir Devleti** halinde yaşadılar.
- Lübnan Dağları ve Akdeniz arasında kurulmuştur.
- Coğrafi durumları** tarıma elverişli olmadığı için ticarete, daha çokta deniz ticaretine yönelmişlerdir.
- Tarih'te bilinen **ilk denizci kavimdir**.
- Ticari gelişmişlikleri birçok medeniyetle karşılaşmalarına ve yazının geliştirilmesine etki etmiştir.
- İlk alfabeyi** icat ettiler. (22 Harf) Günümüz alfabesi Fenikelilere dayanır.
- Camcılıkta** ilerlemişlerdir.
- Gemicilik ve tersanecilikte** ilerlemişlerdir.
- Ülkeleri tarıma elverişli olmadığı için tıpkı Yunan Medeniyeti gibi **deniz koloniciliği** ile uğraştılar.
- Roma ile Akdeniz hâkimiyeti için **Kartaca Savaşlarını** yaptılar. Yenildiler.

İbraniler

Sami Kavmindendirler

Semavi din

Musevilik

İbranice

Tevrat

Tanrı Yahova

- Sami kavmindendirler.
- Irk esasına dayalı bir medeniyettir.
- Semavi dine inanan ilk uygarlıktır
- Musevilik milli din olarak gelişmiştir.
- Yazı ve dilleri **İbranice**'dir.
- Kutsal kitapları **Tevrat** ibadet yerleri Havra ve Sinagogtur.
- Musevilik diğer dinlere göre çok fazla yayılmadı.
- Tanrı Yahova** tarafından sadece kendilerine gönderildiğine inandılar.

İNSAN VE GÖÇ

İlk Çağ Göçlerinin Temel Nedenleri

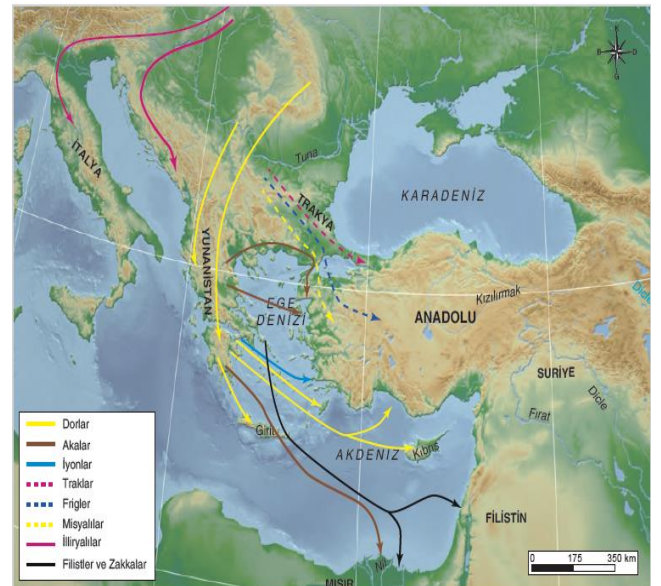
- ✓ Nüfus artışı
- ✓ İklim koşulları
- ✓ Üretim ve Tüketim anlayışı
- ✓ Dini Baskılar
- ✓ Siyasi Baskılar

- İnsanlar ilk çağlardan itibaren iklimi elverişli yerleri yerleşmek için seçmişlerdir
- Mezopotamya diğer bölgelere göre ilk çağda yerleşmeye daha elverişliydi
- Avrupa buzul çağı nedeniyle yerleşmeye uygun değildi
- İlk yerleşmeler korunma ihtiyacından dolayı dağlık alanlara olmuştur
- Nüfus artışı ve üretimin başlaması insanları göç etmeye yöneltmiştir.

Hayvancılıkla uğraşan konar-göçerler (temsili)

- İnsanlar, yerleşik hayata geçtikten sonra beslenmek için av hayvanlarını izlemeyi ve yer değiştirmeyi bırakmıştır
- Ege göçleri Yunanistandan başlamış, göçler sonucunda Hititler yıkılmıştır.

İlk Çağ'da Ege havzasında meydana gelen belli başlı göç hareketleri

- ❑ Ege Göçleri devam ederken Anadolu başka bir kavmin göç hareketine daha sahne oldu.
- ❑ Bunlar Balkanlar üzerinden kara yolu ile gelen ve Marmara Denizi kıyılarına yerleşen Traklar idi.

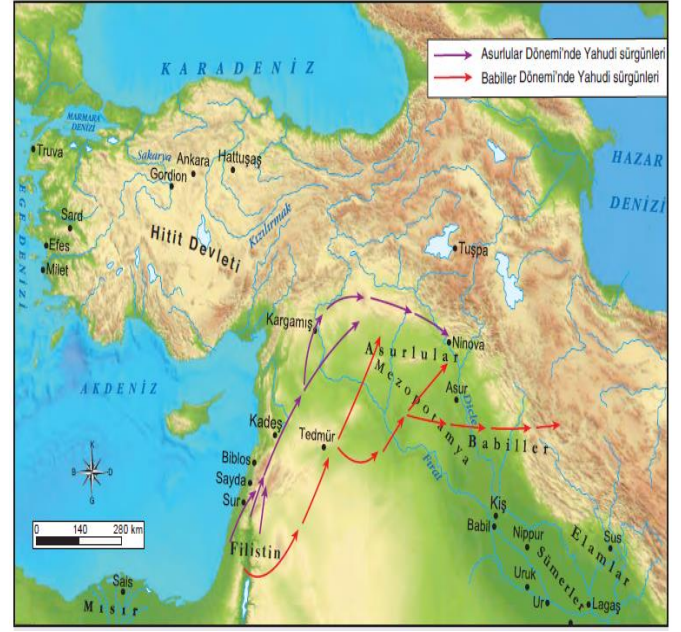

Ege Göçleri sırasında Anadolu'ya göç eden Traklara ait bir atlı kabartması

- ❑ İç Asya Göçleri, Orta Asya'dan dünyanın diğer coğrafyalarına milattan önce ve milattan sonraki dönemlerde yapılan Türk göçleridir
- ❑ Dini baskılar ilk çağdaki göçlerin en önemli nedenlerindedir. (Yahudilerin ve ilk Hristiyanların)

Yolunu değiştirmeden gittiğin sürece ne kadar yavaş gittiğinin bir önemi yoktur.

Konfiçyüs

İlk Çağ'da Yahudi sürgünleri

- ❑ Dini baskılarla Romadan kaçan ilk Hristiyanların izleri Antakya ve Kapadokya'dadır.

İlk Hristiyanların Kapadokya'da kayaları oyarak yaptıkları bir kilise kalıntısı

- ❑ Hristiyanlığın ilk asrında Antakya Kilisesi'nin rolü olmasaydı, Doğu'da ve Asya'da Hristiyanlığın yayılma şansı olmayacaktı
- ❑ Süryani, Keldani ve Nasturi Hristiyanlarının var olmasında Antakya Havarıyyun Kilisesi'nin kurucularının önemli katkıları olmuştur

Güzel olan sevgili değildir, sevgili olan güzeldir.

Tolstoy

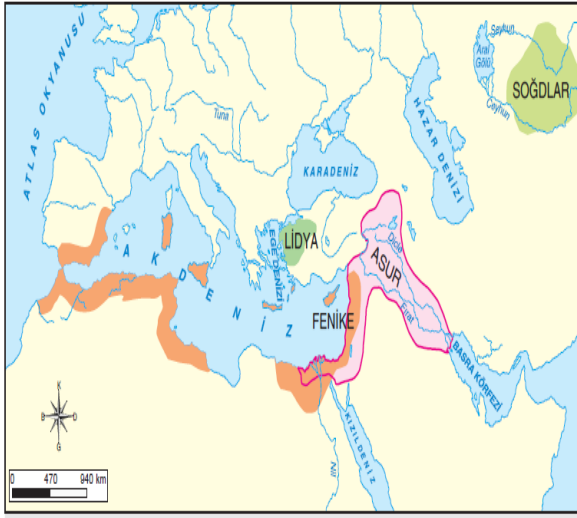
İlk Çağ'ın Tüccar Toplulukları

Asurlular: Kaniş / Koloni / Ninova

Fenikeliler: Deniz Koloniciliği

Lidyalılar: Giges / Kara Ticareti / Para

Soğdlar: Semerkant / İpek Yolu

İlk Çağ'ın belli başlı tüccar kavimleri

Asurlular

- Başta Kayseri yakınlarındaki Kaniş (Kültepe) olmak üzere Anadolu'nun pek çok yerinde alışveriş merkezleri (Koloni) kurmuştur. Başkentleri Ninova'dır

Fenikeliler

- Doğu Akdeniz sahil şeridinde genel olarak denizcilik ve deniz ticareti ile uğraşmışlardır.
- Mısır, Kıbrıs, Girit ve Rodos dışında Sicilya, Sardunya ve İspanya'ya kadar uzanan birçok yerde ticaret kolonileri kurmuşlardır.

Lidyalılar

- Gediz ve Küçük Menderes vadileri merkez olmak üzere Kral Giges zamanında bağımsız bir devlet hâline gelen Lidyalılar Kara Ticareti yapmışlar ve ilk madeni parayı icat etmişlerdir.
- Başkentleri Sard şehridir.

Lidya Paraları

Soğdlar

- Başkentleri Semerkant'tır.
- Orta Asya'da yaşamışlar İpek yolu üzerinde ticaret yapmışlardır.
- Soğdlu tüccarlar Kök Türk koruması altındaki Çin'den İtalya'ya kadar uzanan İpek Yolu üzerindeki ticareti kontrol etmiştir

Soğdları gösteren bir minyatür

Düşlemek bilmekten daha önemlidir.

Albert Einstein

KABİLEDEN DEVLETE

☞ Kabile / Şehir Devletleri

Nom / Site / Polis

Kral / Feodal Yöneticiler

İmparatorluk

- ❑ **Kabile**, aynı atadan gelen ve birbirine kan bağıyla bağlı bulunan büyük insan topluluğuna verilen isimdir
- ❑ Coğrafya veya iklimin hayat tarzlarını şekillendirmesiyle köyler ve kabile konfederasyonları zamanla **şehir devletlerini** oluşturmuştur
- ❑ Mısır'da "**Nom**", Sümerlerde "**Site**", İyon ve Dorlarda "**Polis**" adı verilen şehir devletleri kurulmuştur.
- ❑ Antik medeniyetlerdeki kabileler veya şehir devletlerinin başlarında **kral** veya **feodal yöneticiler** vardır
- ❑ **İmparatorluk**; Topraklarında oturan çeşitli milletleri egemenliği altında toplayan devlet biçimi veya içerisinde çeşitli unsurları (din, etnik köken, dil vb) barındıran devlet modelidir

Beklemesini bilen her şey ayağına gelir.

Honore de Balzac

Sevgi birliğe, bencillik yalnızlığa götürür.

Friedrich von Schiller

İlk Devletlerde Gücün Meşruiyet Kaynağı

☞ Monarşi / Krallar

Meşruiyet Kaynağı Tanrısal

Ziggurat – Hammurabi

Firavunlar – Tanrı – Kral

Helen Birliği

Didim – Apoolon Tapınağı

Krallık – Cumhuriyet

Agustus Dönemi

- ❑ Bu siyasi oluşumların çoğu **monarşi** ile yönetilmiştir.
- ❑ **Krallar**, yönetimdeki meşruluğunu yani güçlerini dinden almıştır
- ❑ İlk devletlerde gücün **meşruiyet kaynağı tanrısal**dır.
- ❑ Anadolu'da MÖ 1700'lerde kurulan Hititlerde kralların, gücünü tanrıdan aldığına inanılır ve emirleri tanrının emriymiş gibi görülürdü
- ❑ Bu yüzden Hititlerin yönetimi dine dayalı bir krallık veya teokratik bir monarşi olarak ifade edilebilir.
- ❑ Anadolu medeniyeti Urartularda krallar yaptıkları işleri tanrıları "Haldi" adına yaparlardı.
- ❑ İlk Çağ Yunan medeniyetinin temellerinin atıldığı Girit Adası'nda halk, soylular ve kral tarafından yönetilirdi
- ❑ İlk Çağ Yunan medeniyetinde Din adamları ve kâhinlerin, krallar üzerinde etkisi olsa da soyluların yani aristokrat sınıfın yönetimdeki etkisi daha büyüktü.
- ❑ Mezopotamya uygarlıklarından Sümerlerde yönetici olan "Ensi"ler yani **rahip-krallar**; en yüksek rahip, yargıç ve komutandı.

- ❑ Sümerler saygı duydukları tanrılara adanmış “**ziggurat**” adı verilen tapınaklar inşa etmişlerdi
- ❑ Asur ve Babillerde ise kral, büyük tanrıların yeryüzündeki temsilcisi olup onlar adına ülkeyi yöneten rahip krallardı
- ❑ Ünlü Babil Kralı **Hammurabi**, bu anlayıştan farklı olarak kendisini **adaletin kralı** olarak ifade etmiştir.

Babil Kralı Hammurabi'nin (solda ayakta) Güneş Tanrısı Şamaş'tan kanunlarını alışını gösteren kabartma (**Louvre Müzesi, Fransa**)

- ❑ Mısır Krallığı'nın ilk dönemlerinde krallar (**Firavunlar**), tanrının yeryüzündeki temsilcisidir.
- ❑ Başlangıçta tanrı olarak görülmeyen firavunlar ilerleyen dönemlerde tanrı olarak görülmeye başlanmıştır.
- ❑ İnsan şeklinde tanrı sayılan firavunlar; toprakların, malların ve insanların sahibi olarak görülmüş ve **tanrı-kral** olarak kabul edilmiştir
- ❑ Makedonya Kralı II. Philippos, bütün Yunanistan'ı egemenliği altına alarak “**Helen Birliği**”ni meydana getirdi
- ❑ Makedonya kralı Büyük İskender'in Doğu seferi ile Yunan kültürü ile Anadolu, Mısır, Pers ve diğer kültürler birbiriyle kaynaşmıştır Helenizm adında yeni bir kültür ortaya çıkmıştır.

- ❑ Büyük İskender, Mısır'da Amon-Ra rahipleri tarafından **tanrı-kral** ilan edilmiştir.
- ❑ **Didim Apollon Tapınağı** kâhini tarafından “Zeus'un oğlu” olarak adlandırılmıştır.
- ❑ Roma İmparatorluğu'nda sırasıyla krallık, cumhuriyet ve imparatorluk dönemleri yaşanmıştır.
- ❑ **Krallık ve cumhuriyet** dönemlerinde yönetim aristokratların elindeydi.
- ❑ Kral, senatoya karşı sorumluydu
- ❑ **Agustus Dönemi**'nde yönetim saltanata dönüşmüş ve imparator; yönetimin başı, başkomutan, baş yargıç ve başrahip konumuna gelmiştir.

Monarşi

Siyasi gücün bir tek kişinin elinde bulunduğu ve yönetimin genellikle kan yoluyla aile bireylerine geçtiği yönetim biçimidir.

İlk Siyasi Organizasyon Türleri

☞ Pankuş / Tavananna

Atina – Sparta

Krallar / Oligarşi

Tiran / Tiranlık

Satrap / Posta teşkilatı

Patrici / Plep

- ❑ Asurlular ise istilacı bir yapıya sahiptir
- ❑ Hititlerde kralın yanında **Pankuş** adında bir meclis vardır.

Hitit kralını gösteren bir heykel
(Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara)

- ❑ **Tavananna** denilen kraliçe de yönetimde etkilidir
- ❑ Yunan medeniyetinin ortaya çıktığı coğrafya, dar bir sahil şeridinde sahip olması ve yüksek dağlarla birbirinden ayrılması nedeniyle burada merkezî devletler kurulamamıştır
- ❑ **Atina** ve **Sparta** gibi polisler arasında bitmek bilmeyen mücadelelerde Devletlerinin ordularını güçlendirme çabaları, geniş kesimlerin siyasal haklar elde etmesinde ve siyasi yapının demokratik bir nitelik kazanmasında etkili olmuştur.

Atina, Ege ve Yunan medeniyetinin önemli şehir devletlerinden biridir.

- ❑ **Krallar** belirli bir sınıf tarafından seçilmeye başlamıştır.
- ❑ Böylece soylular, iktidarı ele geçirerek aristokratik yönetim anlayışını kabul ettirmiştir
- ❑ Aristokratlar arasından belli bir zümrenin, krallığı yönetme hakkının kendilerinde olduğunu iddia etmesi ve yöneticilerin sadece o gruptan seçilmesi **oligarşi** denilen yönetim anlayışını doğurmuştur
- ❑ İlk Çağ Yunan kentlerindeki bu seçim, cumhuriyet ve demokrasi anlayışının ilk izleridir ancak halkın tamamı değil sadece soylular oy kullanabilmektedir.
- ❑ Yunanistan'da zaman zaman güç kullanarak yönetimi ele geçiren kişiler olmuştur.
- ❑ Bu kişilere **tiran** bunların yönetimine de **tiranlık** denmiştir
- ❑ İlk Çağ'da Persler; İran, Anadolu, Mezopotamya, Mısır ve hatta Yunanistan'ın bazı bölgelerini içine alan büyük bir imparatorluk kurmuşlardı
- ❑ Persler Geniş toprakları yönetmek için de **Satraplık** denilen eyalet sistemini ve merkezî otoriteyi güçlendirmek ve eyaletler arasında iletişim kurmak amacıyla, gelişmiş bir **posta teşkilatı** kurmuşlardı.
- ❑ Perslerden etkilenen Büyük İskender, satraplık idaresini benimsemiştir
- ❑ Roma, satraplık idaresini geliştirerek eyalet sistemini uygulamıştır.
- ❑ Roma'da kraldan sonra etkin bir danışma kurulu olan senatoya soylular girebiliyordu.
- ❑ Senatoda görev yapan soylu sınıfa **patrici**, Roma'ya sonradan gelip yerleşenlere de **plep** denirdi

Azla mutluluk çokla didişmekten iyidir.

Denis Diderot

İlk Devletlerde Askerî, Sosyal ve Ekonomik Yaşam

Çivi yazısı

Çömlekçi çarkı

Kral Yolu

Frigler

Polisler

Büyük İskender

Roma İmparatorluğu

Firavun Nil

Tanrı-kral anlayışı

- ❑ Sümerler, tapınaklarını depo olarak kullandılar.
- ❑ Bu ürünleri kayıt altına almak için kullanılan semboller sayesinde **çivi yazısı** icat edildi.

Sümerlerde toplumsal hayatı gösteren bir duvar resmi

- ❑ Mezopotamya'da toplum; soylular, din adamları ve köleler gibi sınıflara ayrılmıştır
- ❑ **Çömlekçi çarkı**, MÖ 4.500'lerde Sümerler tarafından kullanılmaya başlanmıştır

- ❑ Lidyalılar, **Kral Yolu**'nu kullanarak ticarete gelişmiş ve büyük bir refaha kavuşmuştur.
- ❑ **Friglerin** temel geçim kaynağı ise tarım ve hayvancılıktır.
- ❑ İlk Çağ'da, Yunan coğrafyasında kurulan **polisler**, dağlık arazi nedeniyle yeterli hububatı üretememiştir.
- ❑ Bazı şehirler bu sorunu çevre bölgelerin kolonizasyonu yoluyla çözmeye çalıştı.
- ❑ **Yunan Yarımadası'nın** coğrafi yapısından dolayı İlk Çağ'da bu bölgede geniş topraklara hükmeden merkezi bir devlet kurmak çok zordur.
- ❑ Bu yüzden bu coğrafyada Atina, Sparta gibi şehir devletleri kurulmuştur.
- ❑ **Büyük İskender**, Doğu Seferi'ni Pers İmparatorluğu'na ait ticaret yollarını ele geçirmek amacıyla düzenlemiştir
- ❑ Büyük İskender kendi adına şehirler kurmuş ya da var olan şehirleri yeniden düzenlemiştir.
- ❑ Bunların başında Mısır'daki İskenderiye gelmektedir.
- ❑ Pers İmparatorluğu doğrudan imparatora bağlı askerlerden oluşan daimî bir orduya sahipti.
- ❑ Eyaletlerde bulunan satraplar da kendilerine ait ordular kurar ve savaş sırasında imparatorluk ordusuna katılırlardı.
- ❑ **Persler** çocuklarını küçük yaşlardan itibaren ata binmeye ve ok atmaya alıştıran onları iyi birer süvari ve savaşçı olmalarına önem verirdi.

Pers askerlerini gösteren bir duvar resmi

- ❑ Şehir devleti olarak ortaya çıkan Roma, Yunan şehir devletlerinden farklı olarak yayılcı bir politika izlemiştir
- ❑ **Roma İmparatorluğu** gelirlerinin önemli bir kısmını kolonizasyon faaliyetlerinden sağlamıştır
- ❑ Mısır'da Nil Nehri etrafında verimli ovaların oluşması, Mısır'ın temel geçim kaynağının tarım olmasını sağlamıştır
- ❑ Ticaretin; **Firavun**'un adamlarının denetiminde olması, Mezopotamya'da olduğu gibi bağımsız, zengin bir tüccar sınıfının doğmasını engellemiştir
- ❑ Nil'in taşmasıyla tarlaların sınırları birbirine karışmış ve tarlaları ayırmak için Mısır'da geometri ilmî gelişmiştir.
- ❑ Mısırlılar Ölümünden sonraki yaşama inandıkları için ölülerini mumyalamışlar böylelikle insan vücudunu tanımışlar, tıp ve eczacılık bilimlerinde gelişmişlerdir
- ❑ **Tanrı-kral anlayışına** bağlı olarak firavunlar için piramit adı verilen anıt mezarlar yapılmıştır.

Kadeş Savaşı (MÖ 1296 – 1280)

- ✓ Savaşın gerçek nedeni Mısır ve Hitit devletlerinin birbirine eşit kuvvetler hâline gelmesi ve bu iki büyük devletin ekonomik menfaatlerinin Kuzey Suriye toprakları üzerinde çatışmasıydı.

- ❑ MÖ 1296 yılında Mısır Firavunu II. Ramses'in orduları, Hitit ordularını kendi toprağı olan Suriye'de bulup yok etmek için yola çıktı.
- ❑ İki ordu birbirine üstünlük sağlayamadı. II. Ramses, Kadeş'i alamamış ve Hititleri mutlak bir yenilgiye uğratamamıştı.
- ❑ Net bir sonuç yoktur. Tarihte en fazla savaş arabasının kullanıldığı muharebe olarak bilinir
- ❑ MÖ 1280'de yapılan "Kadeş Barış Antlaşması" tarihte bilinen ilk yazılı antlaşmadır.

KANUNLAR DOĞUYOR

- ☞ **Hukuk- Sözlü Hukuk - Töre**
- Yazılı Hukuk – Urgakina**
- Hammurabi – Tanrı Şamaş**
- Hitit Kanunları**
- On Emir**

1. Tek kişinin genelin yararını gözettiği yönetim	monarşi
2. Azınlığın genelin yararını gözettiği yönetim	aristokrasi
3. Çoğunluğun genelin yararını gözettiği yönetim	cumhuriyet
4. Çoğunluğun sınıfsal çıkarını gözetilen yönetim	demokrasi
5. Azınlığın sınıfsal çıkarını gözetilen yönetim	oligarşi
6. Tek kişinin kişisel çıkarını gözetilen yönetim	tiranlık

- ❑ **Hukuk**, toplum düzenini sağlamak için çıkarılmış ve devlet eliyle güçlendirilmiş kurallar bütünüdür
- ❑ İlk Çağ'da yapılan hukuk kuralları kaynağını akıl, gelenek ve kutsal kitaplardan almıştır.
- ❑ Türkler de **sözlü hukuk** kurallarını uzun süre uygulamıştır. Hunlarda hukukun temelini, kaynağını geleneklerden alan sözlü hukuk kuralları yani töre oluşturmuştur
- ❑ **Töre**; yazılı olmamasına rağmen sistemli, dinamik, etkili ve ihtiyacı karşılayacak bir yapıya sahiptir.
- ❑ Yazının icadıyla birlikte **yazılı hâle gelen hukuk** kurallarının ilk örnekleri Sümerlerde Kral Urgakina tarafından hazırlanmıştır
- ❑ **Urkagina**, yaptığı düzenlemelerle de daha çok borç affı gibi konuları işlemiş ve halkı rahatlatmaya çalışmıştır.

- ❑ Mezopotamya'da **Babil Kralı Hammurabi** kendini adaletin kralı olarak ifade etse de kanunlarını **Tanrı Şamaş'ın** önünde durduğu bir stelin alt kısmına yazdırmıştır.
- ❑ Hammurabi Kanunları "dişe diş, göze göz" şeklinde değerlendirilen ve suçu işleyene aynı ağırlıkta cezayı içeren kanunlardır.
- ❑ **Hitit Kanunları**, içerik bakımından Sami kavimlerinin kanunlarından farklı olup Sümer Kanunları gibi insancıldır.
- ❑ İşlenen suçların cezası daha çok maddi nitelik taşımaktadır.
- ❑ Ölüm ve işkence cezaları yerine tazminat cezaları konmuştur.
- ❑ Hititler yalnız insanları değil hayvanları ve bitkileri korumak için de yasalar çıkarmıştır
- ❑ **Hitit Kanunları'nda**; evlenme, boşanma, nikâh, nişan gibi aileyle ilgili hususlara yer verilmiştir.
- ❑ Ön Asya kavimlerinde boşanma sadece erkeğe tanınan bir hak iken Hititlerde kadınlara da bu hak tanınmıştır
- ❑ Hititler, hukuk tarihinde ilk defa kasten öldürme ile kazara adam öldürmeyi birbirinden ayırmıştır.
- ❑ Ayrıca Hititlerde kolektif cezalar da uygulanmış yani bazı suçlarda ceza sadece o kişiye değil suçlunun ailesine de verilmiştir.

Hititlere ait bir arazi bağış belgesinin ön ve arka yüzü

- ❑ **İbraniler** (Yahudiler ya da İsrailoğulları) tek tanrılı semavi din inancını benimsemiş ve bunun sonucunda ilahi kökenli hukuk kuralları bu dönemde görülmeye başlanmıştır. "**On Emir**"

Hız. Musa'nın kavmine On Emir'i bildirmesi (temsili)

- ❑ Yahudiler'in kutsal kitabına Hristiyanlar, günümüzde "Ahd-i Atık" (Eski Ahit) demektir.
- ❑ **Roma İmparatorluğu** ilk Çağ'ın önemli siyasi organizasyonlarından biriydi. Roma tarihinde sırasıyla
 - **Krallık**
 - **Cumhuriyet**
 - **İmparatorluk**

olmak üzere üç dönem yaşandı.
- ❑ Krallık Dönemi'nde Roma, teokratik olmayan bir şehir devleti görünümündeydi.

Roma Senatosu (temsili)

- ❑ Roma kralları senatonun (ihtiyar meclisi) teklifi ile kuriya (halk meclisi) tarafından seçilir ve yine senato tarafından verilen **imperium** (emretme / buyurma) yetkisini kullanırdı.
- ❑ Roma'da **Patrici (Soylu) / Plep (Orta sınıf)** çatışması sonrası toplumsal eşitliği sağlamak için **12 Levha Kanunları** yapıldı.

Annesinden dayak yediği halde,
yine anne diye ağlayan bir
çocuktur aşk.

Cemal Süreya

